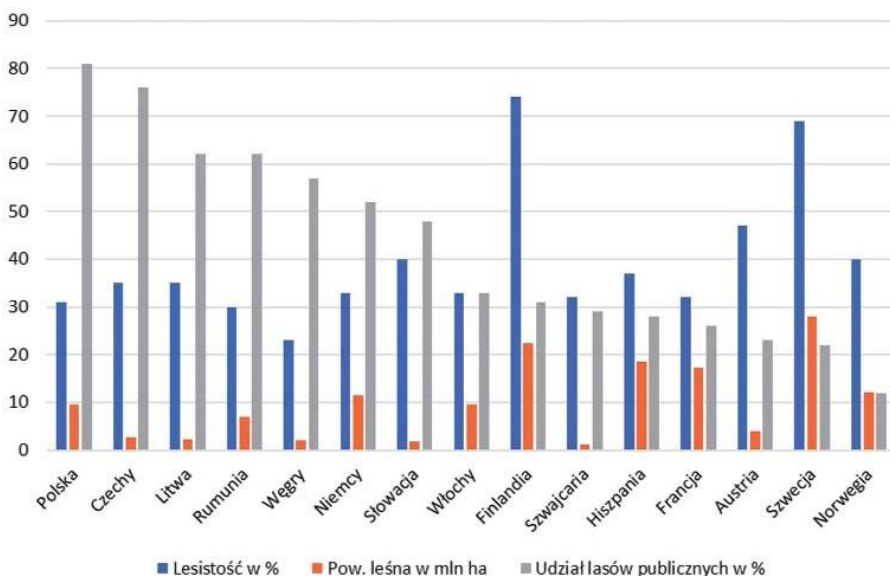

PERSPEKTYWY POLSKIEGO LEŚNICTWA W KONTEKŚCIE EUROPEJSKIEGO ZIELENEGO ŁADU

Europejskie leśnictwo w pigułce

Szacuje się, że w lasach znajduje się 80% globalnej bioróżnorodności. Las, to największy rezerwuar węgla, posiadający wciąż potencjał łagodzenia zmian klimatycznych poprzez zwiększanie pochłaniania CO₂. Lasy i gospodarka leśna to sektor przynoszący dochody, ale też wymagający nakładów, szczególnie, jeżeli gospodarka ma być prowadzona w sposób zrównoważony i trwały, zabezpieczający dostęp społeczeństwa do wielorakich funkcji i korzyści.

Zjednoczoną Europę zamieszkuje 500 mln ludzi, odpowiadających za stan zasobów leśnych (227 mln ha, lesistość około 40%), które nie są rozłożone równomiernie i są zróżnicowane geograficznie (od borealnej tajgi po zarośla śródziemnomorskiej makii) oraz własnościowo (ryc. 1).

Ryc. 1. Wskaźniki lesistości i udziału lasów publicznych oraz powierzchnia leśna w krajach europejskich (SoEF, 2020).

Stosunek lasów prywatnych, państwowych i komunalnych w Europie to: 60:30:10. Ponad 50% udział lasów publicznych (SoEF, 2020) występuje w Polsce (81%), Czechach (76%), Rumunii, na Litwie (62%) oraz na Węgrzech (57%). Na drugim biegunie plasują się: Norwegia (12%), Szwecja (22%), Austria (23%), Francja (26%), Hiszpania (28%), Szwajcaria (29%), Finlandia (31%), Włochy (33%) i Słowacja (48%).

W prawie wszystkich lasach państwowych oraz części lasów komunalnych zjednoczonej Europy (a więc na powierzchni ponad 30% lasów UE) prowadzona jest wielofunkcyjna zrównoważona gospodarka leśna (WZGL), której założenia powstały w 1990 roku, w ramach prac Ministerialnej Konferencji nt. Ochrony Lasów w Europie (MCPFE – Pan-European Ministerial Conference on the Protection of Forests in Europe, obecnie kontynuowana, jako Forest Europe). Zapewnia ona trwałość różnorodności biologicznej oraz mitygacyjną rolę lasów (Grzywacz, 2005).

Zrównoważona wielofunkcyjna gospodarka leśna, obejmuje ochronę przyrody, także lokalne mikrosiedliskowe stosowanie leśnictwa bliskiemu naturze (Close to Nature Forestry) oraz ciągłości szaty leśnej (Continuous Cover Forestry), realizuje funkcje społeczne (rosnące zapotrzebowanie na usługi ekosystemowe), ale także dostarcza ekologicznego surowca (Pommerening, Murphy, 2004) substytuującego surowce o wysokim śladzie węglowym.

Już więc od trzech dekad, ciągle udoskonalane praktyki stosowane w leśnictwie państwowym Europy udowodniają, że mądre gospodarowanie lasami, oparte na naukowych podstawach, zapewnia zachowanie najwyższej różnorodności biologicznej i najlepsze osiąganie celów zrównoważonego rozwoju (Bollmann, Braunisch, 2013; Cole, Yung, 2010; Sebek i in. 2015), a co więcej: adaptacja lasów do zmian klimatu wręcz wymaga udziału człowieka (Brang et al., 2014, EUFORGEN, 2022), by nie dopuścić do degradacji środowiska i utraty bioróżnorodności.

Komisja Europejska w swych dokumentach stwierdza, że lasy są najcenniejszymi, z punktu widzenia bioróżnorodności, ekosystemami na Ziemi i powołuje się na zagrożenie wylesieniami. Ale nie komentuje faktu, że to zagrożenie w Europie nie występuje i że na naszym kontynencie lasów przybywa! Europejski obszar leśny (SoEF, 2020) w ciągu ostatnich 30 lat wzrósł o 14 mln ha, czyli prawie 10%, masa drewna na pniu, a co za tym idzie ilość węgla magazynowanego przez lasy wzrosły o 50% (lasy pochłaniają blisko 11% emisji UE), obszar lasów chronionych dla bioróżnorodności wzrósł w ciągu 20 lat o 65%, natomiast około 10% lasów Unii (i aż 38% lasów zarządzanych przez PGL LP) jest objętych programem Natura 2000, a 15% lasów UE jest wyłączone z pozyskania ze względu na ich rolę środowiskową i społeczną (Mauser, 2021). To są osiągnięcia WZGL, o której proekolo-

gicznym oddziaływaniu może świadczyć pozytywny trend liczebności ptaków leśnych, wobec negatywnego trendu liczebności ptaków krajobrazu rolniczego (GUS, 2021).

Paradoksalnie, te najlepiej zachowujące różnorodność biologiczną ekosystemy Europy są obiektem najszerzych planów UE dotyczących kolejnych działań w ramach Europejskiego Zielonego Ładu (EZŁ). A to zapewne dlatego, że w przeciwieństwie do innych form własności, lasy państwowe nie otrzymują dotacji UE, rekompensat, ani odszkodowań za utracone korzyści, a więc to na ich terenie można bez kosztowo eksperymentować, a konsekwencje będą ponosić jedynie narodowi zarządcy.

W latach 1990. byliśmy dumni, że wreszcie realizuje się powszechne marzenie Polaków o społeczeństwie obywatelskim. Nie zawsze zdawaliśmy sobie sprawę z tego, że w społeczeństwach obywatelskich, szczególnie w erze Internetu i mediów społecznościowych, to nie fachowy głos wybrzmiewa najgłośniej.

To obywatele zadecydują o przyszłości leśnictwa. Jaka jest więc przygotowanie merytoryczne przeciętnego zjadacza chleba odnośnie do spraw środowiska, a w tym leśnictwa, jeżeli duża część społeczeństwa uważa, że lasów w Polsce ubywa? Taki przekaz można znaleźć nawet na portalach zalecanych przez ministerstwo zajmujące się edukacją! Negatywny obraz niekiedy przekazują też media, szukając sensacji, a nie „nudnej” informacji, która się „gorzej sprzedaje”. Baranowska (2022) przeprowadziła eksperyment, wykazując, iż przez trzy lata jeden z tabloidów nie zamieścił żadnej pozytywnej informacji o lasach i leśnictwie, przekazując w tym czasie wiele informacji sensacyjnych, choć nie zawsze prawdziwych. Nawet fachowe portale epatują emocjonalnie krytycznymi informacjami (Zielińska, 2022).

Stąd pytanie, jak dotrzeć do społeczeństwa? Jak powinien wyglądać nadzór społeczeństwa nad leśnictwem? Jak przekazać społeczeństwu holistyczną (i dosyć hermetyczną) wiedzę o konsekwencjach wdrożenia strategii unijnych? Niniejsza publikacja z pewnością nie przebiję się do „przeciętnego zjadacza chleba”... Jej autorzy doceniając EZŁ – opisują go w rozdziale 2 – wskazują równocześnie na społeczne i gospodarcze skutki jego wdrażania. Następnie, w rozdziale 3 wymieniają najważniejsze regulacje unijne, które, realizując EZŁ, wpływają na sektor leśny i leśno drzewny. Są nimi:

- nowe europejskie prawo klimatyczne, a w nim rozporządzenie LULUCF (rozdział 3.1),
- dyrektywa o odnawialnych źródłach energii (3.2),
- strategia adaptacji do zmian klimatu (3.3),
- strategia na rzecz różnorodności biologicznej (3.4),
- strategia leśna (3.5.),

- rozporządzenie dotyczące przeciwdziałania deforestacji i degradacji lasów (3.6),
- rozporządzenie w sprawie zrównoważonego finansowania – tzw. taksonomia (3.7).

Artykuł kończy się próbą analizy wyzwań, jakimi są powyższe regulacje dla polskiego i europejskiego leśnictwa oraz wnioskami dotyczącymi roli WZGL w realizacji EZŁ (rozdziały 4 i 5).

Czy Europejski Zielony Ład jest potrzebny?

Europejski Zielony Ład to strategia UE na rzecz osiągnięcia neutralności klimatycznej do 2050 r. Pakiet legislacyjny „Gotowi na 55” („Fit to 55”) ma się przyczynić do urzeczywistnienia ambicji UE (GD, 2022). Zawiera on zestaw inicjatyw politycznych zmierzających ku transformacji ekologicznej.

Zgodnie z deklaracjami Komisji Europejskiej z grudnia 2019 roku, zaaprobowanymi przez Radę Europejską, Zielony Ład podkreśla potrzebę całościowego i międzysektorowego podejścia, w ramach którego wszystkie odpowiednie obszary polityki przyczyniają się do osiągnięcia nadrzędnego celu klimatycznego. Pakiet obejmuje inicjatywy w ściśle powiązanych ze sobą obszarach klimatu, środowiska, energii, transportu, przemysłu, rolnictwa oraz ich zrównoważonego finansowania.

Rada Europejska jest przekonana, że „transformacja w kierunku neutralności klimatycznej otworzy istotne możliwości, jeżeli chodzi o wzrost gospodarczy, nowe modele biznesowe i rynki, tworzenie nowych miejsc pracy i rozwój technologiczny” (Konkluzje Rady z 12 grudnia 2019).

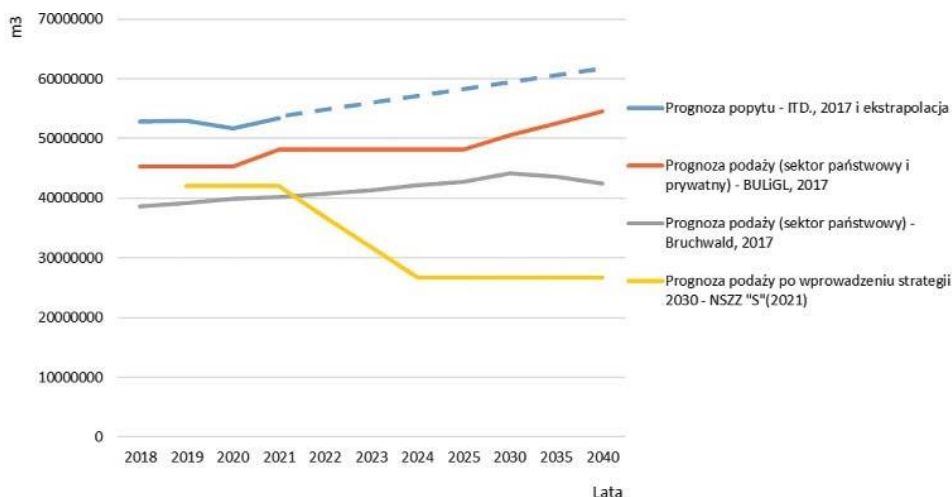
Priorytety Europejskiego Zielonego Ładu obejmują (EGD, 2022):

- ochronę różnorodności biologicznej i ekosystemów,
- zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza, wody i gleby,
- przejście w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym,
- usprawnienie gospodarki odpadami,
- zapewnienie zrównoważonego rozwoju niebieskiej gospodarki i sektorów rybołówstwa.

Celem Europy jest osiągnięcie neutralności klimatycznej, także poprzez zmniejszenie śladu węglowego, a więc m.in. zmniejszenie emisji z sektora budowlanego, odpowiedzialnego za ok. 40% światowych emisji CO₂ (produkcja cementów, betonów, szkła, hutnictwo), sektora produkcji tekstyliów (20% globalnych ścieków, 5% globalnych gazów cieplarnianych), sektora produkcji plastiku (15% globalnych emisji).

Ten słusznie obrany kierunek oznacza radykalne ograniczenie produkcji i wykorzystania powyższych materiałów. Czym więc mogą być one zastą-

pione? Jest tylko jeden ekologiczny, odtwarzalny substytut, którego zastosowanie nie zwiększa, a wręcz redukuje ślad węglowy (poprzez wykorzystanie lasów jako pochłaniaczy węgla atmosferycznego). Jest nim drewno, na które zapotrzebowanie będzie w najbliższej przyszłości znacząco rosło. Jego zastosowanie w budownictwie, meblarstwie, przemyśle tekstylnym, farmaceutycznym i in. jest powszechnie znane, a Komisja Europejska intensywnie promuje budownictwo drewniane. Z drugiej strony wzrost zapotrzebowania na drewno już teraz zderza się z ograniczeniami podaży (ryc. 2), wynikającymi z przyczyn środowiskowych, przyrodniczych i politycznych.

Ryc. 2. Prognozy popytu i podaży drewna w Polsce do roku 2040.

Obecnie deficyt drewna w Polsce oceniany jest na 3 mln m³ (ok. 7% pozyskania PGL LP) i jest on zarówno ilościowy, jak i strukturalny, dotyczący zwłaszcza drewna wielkowymiarowego, dającego największe możliwości zastosowań (Ratajczak, 2022). Uwarunkowania przyrodnicze sprawiają, że od około 2030 roku podaż drewna z PGL LP będzie spadała. Równocześnie w najbliższych latach światowy rynek drewna przetworzonego będzie rósł 5% rocznie, a europejskiego nawet 5,4% (Monitor Branżowy PKO, 2021). Dodatkowo, po agresji Rosji na Ukrainę ustał import z Rosji i Białorusi, który pokrywał około 10% zapotrzebowania UE. Biorąc te dane pod uwagę można szacować, że po wdrożeniu strategii bioróżnorodności i leśnej, deficyt drewna w Polsce sięgnie nawet 30 mln m³, czyli 75% obecnego pozyskania PGL LP. O ile na

uwarunkowania środowiskowo-przyrodnicze oraz zewnętrzne mamy ograniczony wpływ, to decyzje dotyczące polityki leśnej zależą od wszystkich państw Unii Europejskiej.

Tego prognozowanego wzrostu popytu na drewno nie uwzględniają niestety kolejne dokumenty Komisji Europejskiej, mające być narzędziem realizacji EZŁ. Komisja (a także gremia akceptujące jej działania, składające się z przedstawicieli wszystkich krajów członkowskich, jak Rada Europejska i Rada UE) w swych propozycjach nie bierze pod uwagę opinii szerokiego spektrum środowisk naukowych, przyjmując jedynie zdanie naukowców, nie reprezentujących holistycznego podejścia do przyrody epoki antropocenu (Crutzen, Stoermer, 2000; Wapner, 2014).

Jakie regulacje proponuje UE?

Zgodnie z analizami zaprezentowanymi przez Komisję Europejską, zmiany klimatu i degradacja środowiska stanowią egzystencjalne zagrożenie dla Europy i świata. Europejski Zielony Ład ma sprostać tym wyzwaniom przekształcając Unię Europejską w nowoczesną, zasobooszczędną i konkurencyjną gospodarkę. Założenia EZŁ zakładają, że do 2050 r. Unia Europejska zagwarantuje:

- brak emisji netto gazów cieplarnianych,
- wzrost gospodarczy niepowiązany z nadmiernym zużyciem zasobów naturalnych,
- sprawiedliwy zrównoważony rozwój bez wykluczenia grup społecznych i regionów.

EZŁ to również plan UE na walkę z pandemią COVID-19. Zgodnie z przyjętymi założeniami, jedna trzecia z 1,8 biliona Euro inwestycji z tzw. planu odbudowy¹ oraz siedmioletniego budżetu UE będzie przeznaczona na finansowanie polityk implementowanych w ramach EZŁ. Ich zakres obejmuje szereg działań w niemal wszystkich sektorach polityki i gospodarki, w tym ochrony klimatu, energii, rolnictwa, przemysłu, ochrony środowiska, badań naukowych, innowacji i innych. Z punktu widzenia lasów kluczowe miejsce zajmują polityki UE: klimatyczna, energii odnawialnej, ochrony przyrody i przemysłowa w zakresie budowy biogospodarki o obiegu zamkniętym i promocji drewna w budownictwie.

Lasy zyskały kluczowe znaczenie jako jedna z wiodących form użytkowania gruntów, do której Unia Europejska przykłada niebagatelne znaczenie w kontekście osiągnięcia celów EZŁ. Państwa członkowskie kontestowały

¹ https://ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe_en#documents

kompetencje UE w zakresie lasów i leśnictwa. Ostatnia publikacja wyników konsultacji społecznych w zakresie przygotowania nowego prawa UE, dotyczącego monitoringu leśnego i strategicznych planów² w leśnictwie wskazuje na zmianę tego stanowiska. W dokumencie opublikowanym w celu zebrania wkładu merytorycznego do opracowania oceny skutków oddziaływania przyszłego prawa, Komisja Europejska wyraźnie podkreśla, że UE posiada szereg kompetencji związanych z leśnictwem poprzez realizowanie prawa w zakresie polityki klimatycznej, energetycznej, ochrony środowiska, rozwoju obszarów wiejskich i przeciwdziałania katastrofom. Konsekwentnie UE wykonuje swoje kompetencje w zakresie leśnictwa poprzez akty wykonawcze, takie jak dyrektywy ptasia i habitatowa, dyrektywa o odnawialnych źródłach energii, rozporządzenie LULUCF oraz rozporządzenie EUTR (w sprawie ustanowienia obowiązków dla podmiotów wprowadzających drewno i produkty z drewna na rynek Unii Europejskiej). Wydaje się, że interpretacja ta ostatecznie położy kres dyskusji pomiędzy Komisją Europejską i państwami członkowskimi odnośnie do podziału kompetencji, o ile państwa członkowskie nie przedstawią niepodważalnej interpretacji prawnej w tym zakresie.

Lasy a klimat

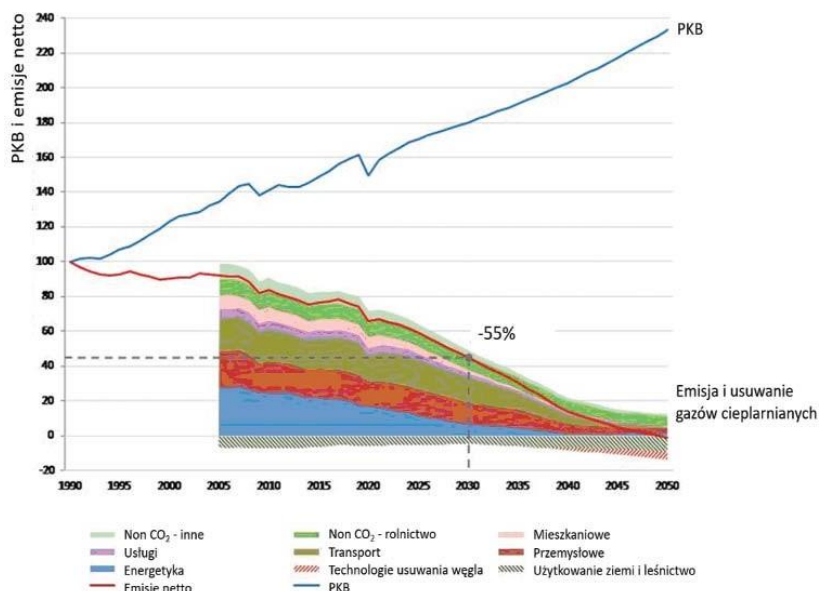
Aby osiągnąć neutralność dla klimatu do 2050 r., Komisja Europejska zaproponowała nowe europejskie prawo klimatyczne, które obejmuje m. in:

- ustanowienie nowego obowiązującego prawnie celu dla UE,
- przyjęcie nowego, bardziej ambitnego celu klimatycznego do 2030 r., który zakłada co najmniej 55% redukcję emisji netto gazów cieplarnianych w porównaniu z 1990 r., z jasnym określeniem wkładu redukcji i pochłaniania emisji,
- uznanie potrzeby zwiększenia unijnego potencjału pochłaniania dwutlenku węgla poprzez bardziej ambitne rozporządzenie LULUCF, którego projekt Komisja przedstawiła w lipcu 2021 r.,
- powołanie Europejskiej Rady Naukowej ds. Zmian Klimatu, która będzie zapewniać potrzebną osłonę naukową,
- bardziej efektywne zapisy dotyczące adaptacji do zmian klimatu,
- silniejsze powiązania i spójność sektorowych polityk unijnych w celu koordynacji działań na rzecz osiągnięcia ogólnego celu neutralności klimatycznej do 2050 r.

1 https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13396-EU-forests-new-EU-Framework-for-Forest-Monitoring-and-Strategic-Plans_en

W listopadzie 2018 r. Komisja Europejska opublikowała Komunikat w sprawie długofalowej wizji dla zasobnej, nowoczesnej, konkurencyjnej i klimatycznie neutralnej gospodarki (Clean Planet for All)³, w której nakreślony został plan ograniczenia emisji we wszystkich sektorach, od przemysłu i energetyki po transport i rolnictwo, a także inne związane z dekarbonizacją. Cel ten ma zostać osiągnięty m. in. poprzez promowanie zrównoważonej biogospodarki, dywersyfikację rolnictwa, hodowli zwierząt, akwakultury i produkcji leśnej, dalsze zwiększanie wydajności przy jednoczesnym dostosowywaniu się do samych zmian klimatu, ochronę i odbudowę ekosystemów oraz zapewnienie zrównoważonego użytkowania i gospodarowania zasobami naturalnymi oraz wodnymi i morskimi.

W kolejnym kroku, dnia 17.09.2020 r. Komisja Europejska przedstawiła Komunikat zawierający nowe cele klimatyczne do roku 2030⁴. Na podstawie kompleksowej oceny skutków Komisja zaproponowała zwiększenie ambicji UE w zakresie redukcji gazów cieplarnianych i wyznaczenie ambitniejszej ścieżki na kolejne 10 lat do r. 2030 (ryc. 3).

Ryc. 3. Droga UE do trwałego dobrobytu gospodarczego i neutralności klimatycznej w latach 1990–2050.

2 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52018DC0773>

3 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52020DC0562>

W celu osiągnięcia tego ambitniejszego planu, Komisja dokonała przeglądu obowiązującego obecnie prawodawstwa w zakresie klimatu i energii, które miało zmniejszyć emisje gazów cieplarnianych o 40% do 2030 r. i o 60% do 2050 roku. Ten pakiet legislacyjny „Gotowi na 55”⁵ jak ogłoszono w planie celów klimatycznych Komisji, jest najbardziej kompleksowym i ambitnym elementem w wysiłkach na rzecz realizacji nowego celu klimatycznego do 2030 r., a wszystkie sektory gospodarki i polityki będą musiały wnieść swój wkład w jego realizację. Pakiet ma na celu wdrożenie Europejskiego Zielonego Ładu i jest kontynuacją zwiększonego wiążącego unijnego celu klimatycznego polegającego na redukcji krajowej netto o co najmniej 55% emisji gazów cieplarnianych do 2030 r. Pakiet przyjęty został przez państwa członkowskie w konkluzjach Rady Europejskiej z 10–11 grudnia 2020 r.

Zaproponowana przez Komisję w ramach pakietu propozycja Rozporządzenia LULUCF⁶ z 14 lipca 2021 r. zakłada przejście w kierunku bardziej rygorystycznego wkładu sektora LULUCF, polegającego na zwiększeniu pochłaniania węgla do 310 milionów ton ekwiwalentu CO₂ oraz, jako kolejny krok, połączenie emisji gazów cieplarnianych innych niż CO₂ z rolnictwa z sektorem użytkowania gruntów, zmiany użytkowania gruntów leśnictwa, tworząc w ten sposób nowo uregulowany sektor gruntów (obejmuje emisje i pochłanianie z rolnictwa, leśnictwa i innego użytkowania gruntów). Projekt ten wzmacnia obowiązek przedkładania przez państwa członkowskie zintegrowanych planów łagodzenia zmian klimatu dla sektora gruntów i zwiększa wymogi w zakresie monitorowania z wykorzystaniem technologii cyfrowych; dostosowuje cele do powiązanych inicjatyw politycznych, dotyczących różnorodności biologicznej i bioenergii; oraz zobowiązuje Komisję do przedstawienia do 2025 r. propozycji krajowych przedsięwzięć realizacji celu 2035 r.

Jednocześnie nowe rozporządzenie podkreśla silne powiązania z innymi politykami i inicjatywami w ramach EZŁ (ryc. 4), m. in. dotyczącymi ochrony i zwiększania naturalnego usuwania dwutlenku węgla, poprawy odporności lasów UE na zmianę klimatu, przywracania zdegradowanych gruntów i ekosystemów, ponownego nawadniania torfowisk i promowania biogospodarki, w tym promowania trwałych produktów z drewna pozyskanego z pełnym poszanowaniem zasad ekologicznych, sprzyjających różnorodności biologicznej itp. Najważniejsze z punktu widzenia lasów i leśnictwa to:

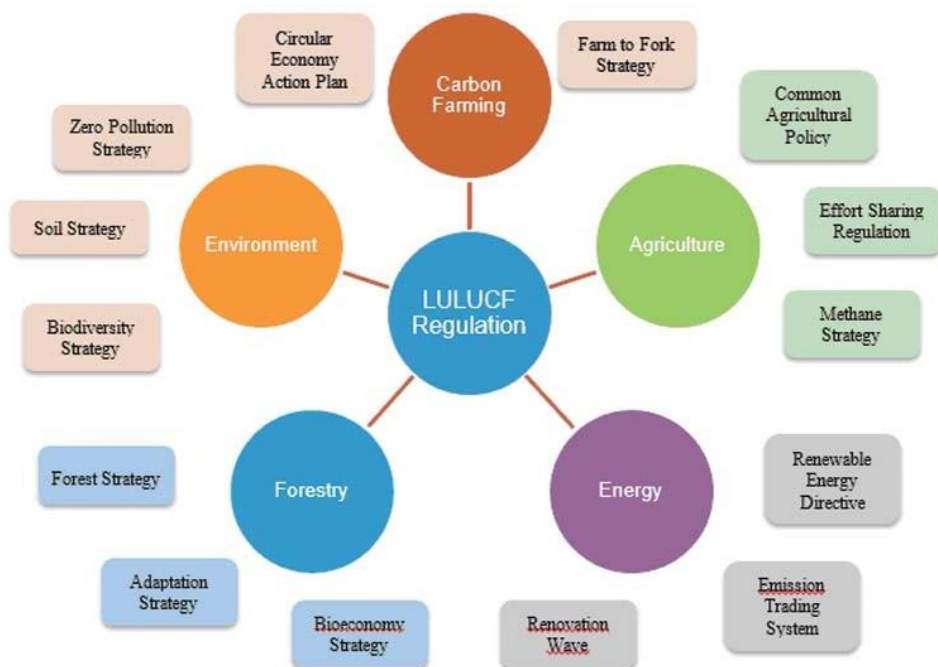
1. Strategia UE na rzecz różnorodności biologicznej do roku 2030;
2. Strategia leśna UE 2030;

4 https://ec.europa.eu/clima/eu-action/european-green-deal/delivering-european-green-deal_en

5 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52021PC0554>

3. Plan odtworzenia przyrody z wiążącymi celami dla państw członkowskich;
4. Strategia UE w zakresie adaptacji do zmian klimatu;
5. Strategia UE na rzecz ochrony gleby;
6. Zrównoważona biogospodarka dla Europy;
7. Plan działania dotyczący gospodarki o obiegu zamkniętym na rzecz czystszej i bardziej konkurencyjnej Europy.⁷

Obecnie Zarówno Rada UE jak i Parlament Europejski pracują nad własnymi stanowiskami odnośnie do propozycji przedłożonej przez Komisję Europejską.

Ryc. 4. Związek między rozporządzeniem LULUCF a innymi inicjatywami politycznymi UE.⁸

Z punktu widzenia lasów i gospodarki leśnej kluczowa jest rola tzw. sektora LULUCF, w którym lasy stanowią główny rodzaj użytkowania gruntów widzenia zakresie pochłaniania CO₂ i tym samym, zrównoważenie „niere-

⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=COM:2021:554:FIN>

⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=SWD:2021:609:FIN>

dukowalnych” emisji z przemysłu i tej działalności rolniczej do 2050 r, która nie jest związana z emisją dwutlenku węgla. Komisja Europejska zakłada odwrócenie zmniejszającego się pochłaniania przez sektor LULUCF i jego zwiększenie w perspektywie 2050 o niemal 100% względem 2030. Według Komisji taki wzrost będzie możliwy tylko przy znacznej redukcji użytkowania lasów. Komisja Europejska przedstawia ten scenariusz jako spójny z celami ochrony różnorodności biologicznej zapisanymi w Strategii EU do roku 2030. Należy tutaj zwrócić uwagę na nie uwzględnienie przez Komisję emisji CO₂ z rozpadających się starszych klas wieku w wyniku suszy oraz skracania żywotności drzew. Wielkość tych emisji będzie wzrastać wraz z wiekiem drzewostanów i postępującym tempem ich zamierania. Istnieje ryzyko zwiększania emisji CO₂, a więc zmniejszania ilości zakumulowanego węgla w tych lasach, które po objęciu ochroną ścisłą, w ramach naturalnej sukcesji będą upraszczały swoją strukturę gatunkową i przestrzenną. Wycofywaniu się gatunków fundamentalnych i zmniejszaniu różnorodności biologicznej (Brzeziecki i in. 2020) będzie towarzyszyło zmniejszanie wielkości akumulacji węgla.

Lasy jako źródło energii odnawialnej

Drugim, obok nowego Rozporządzenia LULUCF, działaniem o niebagatelnym znaczeniu dla lasów i leśnictwa, jest trwająca rewizja Dyrektywy o odnawialnych źródłach energii, tzw. RED III⁹. Komisja przedstawiła propozycję nowelizacji tej dyrektywy 14 lipca 2021 r. w ramach pakietu „Gotowi na 55”, który ma na celu wdrożenie Europejskiego Zielonego Ładu i jest kontynuacją zwiększonego wiążącego unijnego celu klimatycznego, polegającego na redukcji krajowej netto o co najmniej 55% emisji gazów cieplarnianych do 2030 r.

Znowelizowana dyrektywa zwiększa cel UE w zakresie energii odnawialnej do, co najmniej, 40% i wprowadza nowe środki sektorowe lub wzmacnia istniejące, w celu zwiększenia udziału energii odnawialnej w ogrzewaniu i chłodzeniu, transporcie, przemyśle, budynkach i wytwarzaniu energii elektrycznej oraz ułatwieniu opłacalnego wdrażania odnawialnych źródeł. Ponadto dyrektywa ta wprowadza szereg rozwiązań zgodnych ze strategiami Komisji dotyczącymi integracji systemu energetycznego i wodoru opublikowanymi w 2020 r. Najistotniejszy z punktu widzenia leśnictwa jest fakt, że proponowana dyrektywa wzmacnia również istniejące kryteria zrównoważonego rozwoju dla biomasy leśnej. Proces został uruchomiony zanim

8 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021PC0557>

w życie weszły kryteria zrównoważonego rozwoju dla biomasy leśnej, przyjęte w ramach drugiej nowelizacji¹⁰ tej samej dyrektywy. W uzasadnieniu Komisji czytamy, że w nowelizacji wprowadzono dodatkowe zabezpieczenia promujące ograniczenie emisji gazów cieplarnianych w całym cyklu obiegu drewna, pozwalające na uniknięcie nowego nieefektywnego zużycia biomasy w sektorze energetycznym. Wariant ten przyczyniłby się również do poprawy publicznego monitorowania produkcji i zużycia biomasy, między innymi poprzez rozszerzenie dotychczasowych kryteriów dla biomasy rolnej na biomasę leśną (tzw. „no go areas”). Państwa członkowskie zostaną zobowiązane do opracowania systemów wsparcia na rzecz paliw z biomasy w sposób minimalizujący zakłócenia na rynku surowców, co ma na celu zminimalizowanie wykorzystania wysokiej jakości drewna okrągłego, w tym wprowadzenie obowiązkowego stosowania zasady kaskadowego zużycia drewna, uregulowanej w formie aktu delegowanego, co ma na celu zminimalizowanie wykorzystania grubizny do produkcji energii.

Obecnie prace nad tą propozycją toczą się w komisjach ITRE, ENV i AGRI Parlamentu Europejskiego, przy czym kompetencje w zakresie Art. 29, odnośnie do kryteriów zrównoważonego rozwoju biomasy leśnej, należą do Komisji ENV. Pośród nowo zaproponowanych elementów jest między innymi odrębne zdefiniowanie biomasy drzewnej pierwotnej (drewno) i wtórnej (odpady poprodukcyjne i z recyklingu), przy jednoczesnym wyłączeniu biomasy pierwotnej z zaliczania na poczet ogólnego celu klimatycznego oraz mechanizmów wsparcia. Za biomasę pierwotną legislator nie uznaje biomasy leśnej pochodzącej z zabiegów związanych z przeciwdziałaniem i zwalczaniem klęsk żywiołowych, takich jak pożary lasów, gradacje owadów i inne choroby powodowane przez patogeny.

Zakończenie procesu legislacyjnego spodziewane jest jesienią 2022.

Lasy w kontekście strategii adaptacji do zmian klimatu

Dnia 24 lutego 2021 r. Komisja Europejska przyjęła nową Strategię UE w zakresie adaptacji do zmian klimatu¹¹. Strategia ta określa, w jaki sposób Unia Europejska może dostosować się do nieuniknionych skutków zmiany klimatu i stać się odporną na jego zmiany do 2050 roku.

Komisja szacuje, że nawet przy zapisanym w EZŁ zobowiązaniu do całkowitego zredukowania globalnych emisji netto do 2050 r., koncentracja gazów cieplarnianych w atmosferze będzie się zwiększać w nadchodzących

⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52016PC0767R%2801%29>

¹⁰ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2021:82:FIN>

dziesięcioleciach, a średnie temperatury na świecie będą rosły. Ocieplający się klimat w dalszym ciągu będzie potęgował wszelkiego rodzaju zagrożenia, poczynając od częstszych ekstremalnych zjawisk pogodowych, takich jak fale upałów, susze lub powodzie, po erozję wybrzeży spowodowaną podnoszeniem się poziomu mórz, których skutki będą powszechnie odczuwalne.

Strategia ma cztery główne cele: uczynienie adaptacji inteligentniejszą, szybszą i bardziej systemową oraz zintensyfikowanie międzynarodowych działań w zakresie przystosowania się do zmian klimatu.

Według założeń Komisji, działania adaptacyjne muszą być oparte na solidnych danych i narzędziach oceny ryzyka, które są dostępne dla wszystkich, począwszy od rodzin budujących domy, firm działających w regionach nadmorskich po rolników planujących uprawy. Aby to osiągnąć, strategia proponuje rozwój innowacyjnych systemów zbierania i przetwarzania danych o zagrożeniach głównie w oparciu o dane satelitarne oraz wzmocnienie platformy Climate-ADAPT, jako europejskiej platformy wiedzy na temat adaptacji.

W zakresie lasów i gospodarki leśnej strategia zwraca uwagę na rosnące ryzyko pożarów lasów oraz wzmagające się kłęskowe pojawy szkodników wtórnych, takich jak gradacje kornika drukarza. Jako element zaradczy strategia sugeruje stosowanie zasad trwałej i zrównoważonej gospodarki

leśnej, szersze wykorzystanie różnorodności genetycznej celem lepszego dostosowania składu gatunkowego i odmian/prowencji. Strategia wskazuje również na pewne związki pomiędzy zamieraniem lasów a utratą różnorodności biologicznej i negatywnym wpływem na zasoby wodne. Strategia wspomina również potrzebę lepszej dostępności do informacji o lasach w kontekście rozbudowy unijnego systemu monitoringu w oparciu o system satelitarny Copernicus. Są to ewidentne odniesienia do celów zapisanych w EŻŁ oraz strategiach i politykach związanych z jego realizacją w zakresie leśnictwa, takich jak Strategia o ochronie różnorodności biologicznej do 2030 r oraz Nowa Strategia Leśna UE 2030.

Jednocześnie można pokusić się o stwierdzenie, że zapisy poszczególnych działań są na tyle ogólne, że czynią tę strategię praktycznie bezużyteczną, szczególnie w dziedzinach takich jak leśnictwo.

Lasy i ochrona różnorodność biologicznej do 2030

Jednym z pierwszych dokumentów strategicznych przyjętych przez Unię w ramach realizacji EŻŁ była, opublikowana przez Komisję w maju 2020 r., nowa strategia dotycząca różnorodności biologicznej do roku 2030, której tematem przewodnim jest przywracanie przyrody dla życia ludzi, klimatu i planety.

Opierając się na Raporcie o stanie przyrody w UE¹², przygotowywanym cyklicznie przez Europejską Agencję Środowiska w Kopenhadze oraz na globalnym raporcie oceniającym stan różnorodności biologicznej i usług ekosystemowych¹³, strategia konkluduje, że stan środowiska jest katastrofalny i wymaga natychmiastowych działań, zaś kryzys klimatyczny i przyrodniczy są ze sobą nierozzerwalnie związane. Wskutek takiego postawieniu sprawy ochrona różnorodności biologicznej zyskała potężnego sojusznika w postaci polityki klimatycznej i koordynującego tę politykę wiceprzewodniczącą Komisji Europejskiej.

Zgodnie z założeniami strategia ustanowi obszary chronione na co najmniej 30% obszarów lądowych i morskich w Europie, w tym na 10% tych obszarów w ramach ochrony ścisłej. Strategia przywróci również zdegradowane ekosystemy na lądzie i morzu w całej Europie, poprzez zwiększenie roli rolnictwa ekologicznego i promowanie krajobrazu bogatego w bioróżnorodność na gruntach rolnych, zatrzyma i odwróci spadek liczby owadów zapylających, ograniczy stosowanie pestycydów o 50% do 2030 r. oraz przywróci co najmniej 25 000 km rzek do stanu swobodnego przepływu. Szczególne zainteresowanie strategia kieruje w stronę obszarów leśnych, jako stosunkowo najlepiej zachowanych rezerwuarów różnorodności biologicznej, zakładając ich odtwarzanie w ramach przyszłego prawa UE z wiążącymi celami dla państw członkowskich, całkowitą ochronę drzewostanów sklasyfikowanych w przyszłości jako starodrzewy, opracowanie zasad gospodarki leśnej zbliżonej do naturalnej, itp. Ponadto, strategia anonuje kampanię posadzenia 3 miliardów dodatkowych drzew w UE do 2030 r. jako wkład do ochrony różnorodności i osiągnięcia celu klimatycznego oraz zapowiada opracowanie wytycznych dla sadzenia drzew promujących różnorodność biologiczną. Strategia jednocześnie zapowiada opracowanie nowej Strategii Leśnej UE, która zaproponuje szczegółowe rozwiązania w tym zakresie oraz jeszcze inne elementy polityki leśnej niezbędne do osiągnięcia celów EZŁ.

W zakresie finansowania tych działań UE planuje przeznaczyć 20 miliardów euro rocznie na rzecz różnorodności biologicznej z różnych źródeł, w tym funduszy UE oraz funduszy krajowych i prywatnych. Kwestie kapitału naturalnego i różnorodności biologicznej zostaną włączone do praktyk biznesowych.

Strategia ma zapewnić UE wiodącą pozycję na świecie w walce z globalnym kryzysem bioróżnorodności, choć tak naprawdę nie widać, aby jakikol-

11 <https://www.eea.europa.eu/themes/biodiversity/state-of-nature-in-the-eu>

12 <https://www.eea.europa.eu/themes/biodiversity/state-of-nature-in-the-eu>

wiek inny region zamierzał z Unią w tym zakresie konkurować. Przeciwnie, cele nakreślone w strategii nie zostały poddane jakiegokolwiek ocenie wykonalności, ani skutków społeczno-ekonomicznych. Przy ich implementacji istnieje ryzyko nierównomiernego rozłożenia obciążeń pomiędzy różne kategorie użytkowania gruntów, formy własności oraz poszczególne państwa członkowskie.

Strategia leśna 2030

Dnia 16 lipca 2021 r. Komisja Europejska opublikowała, z pewnym opóźnieniem względem wcześniej zapowiadanego kalendarza, Nową Strategię Leśna UE 2030¹⁴, zapowiedzianą wcześniej w EZŁ i Strategii ochrony różnorodności biologicznej do 2030. Już taka kolejność publikacji potwierdziła, że pomimo odniesień do wielofunkcyjnej i zrównoważonej gospodarki leśnej nowa strategia skupi się w zasadzie na środowiskowych funkcjach lasów i obejmie w przeważającym stopniu działania niezbędne dla uzyskania należącego wkładu z lasów i leśnictwa w realizację unijnych celów klimatycznych i przyrodniczych zapisanych w EZŁ.

Zdaniem Komisji Europejskiej, która opracowała nową strategię w oparciu o konsultacje społeczne, określa ona wizję i konkretne działania mające na celu poprawę ilości i jakości lasów UE oraz wzmocnienie ich ochrony, zapewnienie odtwarzania i większej odporności. Zgodnie z założeniami strategia ma na celu dostosowanie europejskich lasów do nowych warunków funkcjonowania, ekstremalnych warunków pogodowych i dużej nieprzewidywalności zmian klimatycznych. Zdaniem Komisji są to warunki niezbędne, aby lasy nadal spełniały swoje funkcje społeczno-gospodarcze, a także wносиły należyty wkład w rozwój obszarów wiejskich i dostatnie życie zamieszkującej tam populacji.

Komisja podkreśla, że nowa strategia leśna UE będzie wspierać społeczno-gospodarcze pobudzanie biogospodarki w ramach zrównoważonego rozwoju. Będzie również chronić, odtwarzać i zwiększać zasoby leśne UE, aby przeciwdziałać w ten sposób zmianom klimatu, odwrócić trend w spadku różnorodności biologicznej oraz wzmocnić odporność wielofunkcyjnych ekosystemów leśnych poprzez promowanie zrównoważonej biogospodarki leśnej i długotrwałych produktów z drewna, zapewnienie zrównoważonego wykorzystania zasobów drewnopochodnych na potrzeby energii odnawialnej oraz promowanie funkcji pozaprodukcyjnych, w tym przede wszystkim ekoturystyki.

13 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52021DC0572>

Dość istotnym elementem strategii, bardziej namacalnym od pozostałych, choć również wymagającym uzupełnienia o konkretne działania, jest promocja kapitału ludzkiego w leśnictwie, doskonalenie zawodowe pracowników leśnictwa i zapewnienie przyszłych kadr do pracy w sektorze poprzez odpowiednie pozycjonowanie biogospodarki leśnej.

Głównym przekazem strategii jest podkreślenie dramatycznej i pogarszającej się według Komisji, sytuacji ekosystemów leśnych w Europie i związana z tym pilna potrzeba działań na poziomie unijnym, w tym powtórzona za strategią ochrony bioróżnorodności całkowita ochrona lasów pierwotnych i starodrzewów po ich uprzednim zdefiniowaniu i skartowaniu, ochrona ostatnich pozostałych lasów pierwotnych i starych lasów w UE, wypełnienie celów ochronnych 30% i 10% w odniesieniu do ekosystemów lądowych, opracowania zasad wdrożenia gospodarki leśnej na zasadach zbliżonych do naturalnej, oraz nowe działania w zakresie tworzenia nowego prawa europejskiego w zakresie przeciwdziałania deforestacji i degradacji ekosystemów leśnych w Europie i na świecie, stworzenia europejskiego monitoringu leśnego z wykorzystaniem zdjęć satelitarnych i wprowadzenia obowiązku opracowywania i przedkładania do Komisji Europejskiej tzw. Strategicznych Planów Leśnych.

Strategia zakłada ponadto opracowanie ambitnego programu badań i innowacji w leśnictwie, wdrażanie zintegrowanych i spójnych unijnych ram zarządzania lasami oraz wzmocnienie wdrażania i egzekwowania istniejącego dorobku prawnego UE w zakresie lasów i leśnictwa.

Działania na rzecz przeciwdziałania deforestacji i degradacji lasów

W dniu 17 listopada 2021 r. Komisja Europejska opublikowała propozycję nowego Rozporządzenia UE w sprawie udostępniania na rynku unijnym oraz wywozu z Unii niektórych towarów i produktów związanych z wylesianiami degradacją lasów oraz uchylenia rozporządzenia (UE) nr 995/2010¹⁴. Proponowane przepisy określają obowiązkowe zasady należytej staranności dla sześciu rodzajów towarów: kawy, kakao, bydła, oleju palmowego, soi i drewna oraz ich produktów pochodnych. W zakresie leśnictwa nowe przepisy ustanawiają reguły obowiązkowej należytej staranności, aby drewno i produkty drzewne sprzedawane na rynku UE nie były związane z wylesianiem lub degradacją lasów.

Proponując nowe prawo w tym zakresie, Komisja Europejska twierdzi, że wylesianie i degradacja lasów postępują w alarmującym tempie, pogłębiając

14 https://ec.europa.eu/environment/publications/proposal-regulation-deforestation-free-products_en

zmiany klimatyczne i utratę różnorodności biologicznej w skali globalnej. Głównym motorem wylesiania i degradacji lasów jest ekspansja gruntów rolnych pod produkcję towarów, takich jak bydło, drewno, olej palmowy, soja, kakao czy kawa. Szacunki Komisji zakładają, że rosnąca liczba ludności na świecie i rosnące tym samym zapotrzebowanie na produkty rolne, zwłaszcza pochodzenia zwierzęcego, zwiększą presję na lasy. Komisja uzasadnia, że UE jest poważnym konsumentem towarów, których produkcja związana jest z wylesianiem i degradacją lasów w państwach eksportujących, oraz że brakuje obecnie skutecznych przepisów, które umożliwiłyby UE ograniczanie tych negatywnych zjawisk. Celem tej inicjatywy jest więc powstrzymanie wylesiania i degradacji lasów wywołanych konsumpcją i produkcją w krajach UE. To z kolei ma zmniejszyć emisje gazów cieplarnianych i utratę różnorodności biologicznej na świecie.

Rozporządzenie to jest kolejnym elementem nowego prawa europejskiego ustanawianego w celu realizacji założeń EZŁ. Po przyjęciu przez Parlament Europejski i Radę UE, będzie to kolejny unijny akt prawny, na mocy którego Unia otrzyma pewien zakres kompetencji w obszarze leśnictwa, które dotychczas były dość ządrośnie chronione przez państwa członkowskie, jako ich wyłączne kompetencje (na mocy postanowień Traktatu Akcesyjnego). Na uwagę zasługuje już sam fakt, że nowe rozporządzenie zastąpi dotychczasowe, zapobiegające wprowadzaniu na rynek unijny drewna, tzw. EU Timber Regulation¹⁶, które reguluje wyłącznie aspekty związane z legalnością pochodzenia drewna i produktów z drewna. Nowa propozycja rozszerza te kompetencje, definiując (w Art. 2) m. in. pojęcia degradacji lasów i zrównoważonego użytkowania/pozyskania, co wykracza poza dotychczas praktykowane kompetencje UE w tym zakresie. Ponadto Art. 29 ustanawia prawo osób fizycznych i prawnych do wnoszenia tzw. uzasadnionych zastrzeżeń do nowo ustanowionych instytucji w państwach członkowskich, co niewątpliwie otworzy drogę do zaskarżania operacji pozyskania drewna w lasach europejskich i będzie stwarzało postawę dla Komisji Europejskiej do wszczynania postępowań przeciwko państwom członkowskim w sprawie naruszenia prawa europejskiego.

Parlament Europejski i Rada UE pracują równolegle nad tym projektem. Głosowanie w Komisji PE ds. Środowiska spodziewane jest w połowie lipca 2022, a głosowanie plenarne prawdopodobnie jesienią 2022. W Radzie prace będą kontynuowane przez Czeską Prezydencję w 2 poł. 2022 r.

15 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32010R0995>

Zrównoważone finansowanie – taksonomia

W ramach wdrażania EZŁ Unia przyjęła 22 czerwca 2020 r. rozporządzenie w sprawie zrównoważonego finansowania (tzw. taksonomia), które po opublikowaniu w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej, weszło w życie 12 lipca 2020 r. Taksonomia to system klasyfikacji, który wyznacza unijne standardy gospodarcze oparte na zasadach ekologicznych i ma na celu promowanie zrównoważonych inwestycji. Rozporządzenie zostanie uzupełnione o tzw. akty delegowane, które uzupełnią, rozwiną i uszczegółowią niektóre części rozporządzenia, m. in. takie jak szczegółowe kryteria oceny technicznej umożliwiające osiągnięcie następujących sześciu celów środowiskowych:

1. Łagodzenie zmian klimatu.
2. Adaptacja do zmian klimatu.
3. Zrównoważone użytkowanie i ochrona zasobów wodnych i morskich.
4. Przejście do gospodarki o obiegu zamkniętym.
5. Zapobieganie i kontrola zanieczyszczeń.
6. Ochrona i przywracanie bioróżnorodności i ekosystemów.

Aby opracować zalecenia dotyczące kryteriów oceny technicznej, w lipcu 2018 r. Komisja Europejska powołała Grupę Ekspertów Technicznych ds. Zrównoważonego Finansowania (TEG). TEG współpracowała z ponad 200 ekspertami i była wspierana przez różne służby Komisji, a w szczególności przez Wspólne Centrum Badawcze Komisji (Joint Research Centre) w Isprze. Ostateczny raport TEG na temat taksonomii UE¹⁷, opublikowany 9 marca 2020 r., zawiera zalecenia dotyczące architektury taksonomii UE, a także szczegółowe wytyczne dotyczące jej wdrażania. Raport był, przynajmniej teoretycznie, merytorycznym podłożem dla Komisji do przygotowania projektu rozporządzenia.

Po wygaśnięciu mandatu TEG, Komisja Europejska powołała Platformę Zrównoważonego Finansowania¹⁸ jako grupę ekspercką. Głównym celem grupy jest doradzanie Komisji Europejskiej w kilku zadaniach i tematach związanych z dalszym rozwojem taksonomii UE¹⁹ oraz wsparcie Komisji w przygotowaniu aktów delegowanych, regulujących wdrażanie taksonomii UE. Obecnie pracują cztery podgrupy, które przygotowują rozwiązania techniczne.

¹⁶ https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/business_economy_euro/banking_and_finance/documents/200309-sustainable-finance-teg-final-report-taxonomy_en.pdf

¹⁷ https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/banking-and-finance/sustainable-finance/overview-sustainable-finance/platform-sustainable-finance_en

¹⁸ https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/banking-and-finance/sustainable-finance/eu-taxonomy-sustainable-activities_en

W listopadzie 2020 r. Komisja Europejska opublikowała projekt aktu delegowanego określającego techniczne kryteria selekcji działalności gospodarczej, która może znacząco przyczynić się do łagodzenia zmian klimatu i adaptacji do nich oraz uznawania, kiedy może ona znacząco wpływać na inne cele środowiskowe w ramach taksonomii UE. Pierwszy akt delegowany został formalnie przyjęty 4 czerwca 2021 r. Zdaniem niektórych organizacji branżowych, np. Europejskiego Stowarzyszenia Lasów Państwowych (EUSTAFOR), nie przyczynia się on do promocji inwestycji w leśnictwo, a wręcz przeciwnie, proponowane rozwiązania mogą stanowić dla nich ograniczenia.

To samo dotyczy proponowanych kryteriów przeglądu technicznego dla pozostałych czterech celów środowiskowych: ochrona wód, budowa gospodarki o obiegu zamkniętym, zapobieganie zanieczyszczeniom oraz ochrona różnorodności biologicznej i ekosystemów. Po opublikowaniu projektu sprawozdania Technicznej Grupy Roboczej (TWG) ds. kryteriów selekcji wyżej wymienionych celów, Komisja opublikowała wezwanie do wyrażenia opinii na temat wstępnych zaleceń. Propozycje tych zaleceń nie odzwierciedlają w należyty sposób specyfiki europejskich lasów i leśnictwa. Kryteria nie uwzględniają różnorodności ekosystemów leśnych w Europie. Z punktu widzenia bio-gospodarki o obiegu zamkniętym, lasy i ich produkty uboczne mają szczególne znaczenie. Proponowane rozwiązania mogą spowodować utrudnienia w dostawach drewna oraz zakłócenia w dostępie do rynku biomasy leśnej w niektórych sektorach przemysłu, w wyniku m. in. nadmiernego promowania „leśnictwa nieinterwencyjnego”. Może to rodzić negatywne skutki w długiej perspektywie czasowej, szczególnie w kontekście zachodzących obecnie zmian klimatu i wysiłków na rzecz adaptacji drzewostanów do zachodzących zmian.

Techniczne grupy robocze funkcjonujące w ramach platformy osiągnęły dotychczas porozumienie w sprawie wszystkich kryteriów oceny technicznej w poszczególnych sektorach, z wyjątkiem sektora leśnego. Aby rozwiązać problem w części leśnej, powołano grupę ad hoc złożoną z kilku uznanych w Europie ekspertów naukowych w obszarze leśnictwa. Ich zadaniem jest szczegółowa analiza projektu kryteriów przedłożonych przez platformę. Prace te nadal trwają, a z nieoficjalnych doniesień wynika, że dotychczasowa ocena propozycji platformy jest krytyczna.

Wyzwania dla Polski i Europy

Doceniając konieczność szczególnej ochrony różnorodności biologicznej na terenie UE, podnoszone są też głosy krytyczne odnośnie do niektórych

szczegółowych rozwiązań (Apel, 2021, Brzeziecki B., 2021; Conclusions, 2021; Dieter M. et al., 2020; NSZZ „S”, 2021; Position paper, 2021). Niektóre zapisy poszczególnych dokumentów są ze sobą sprzeczne. Na przykład strategia adaptacji do zmian klimatu popiera zasady trwałej i zrównoważonej gospodarki leśnej oraz działania zmierzające do wykorzystania różnorodności genetycznej i selekcji (co jest spójne ze stanowiskiem EUFORGEN (2022) oraz strategią zachowania leśnego materiału genetycznego). Natomiast strategia leśna, wbrew tym zapisom (kierując się zresztą takimi samymi przesłankami) promuje ochronę bierną.

Spośród wielu zastrzeżeń odnośnie do europejskich strategii bioróżnorodności i leśnej 2030 warto wymienić, te sformułowane przez Brzezieckiego (2021), który podkreśla, że:

- poddanie 10% terytorium Polski ochronie ścisłej oznacza (ze względu na strukturę własności), wyłączenie z użytkowania 40% lasów należących do Skarbu Państwa (głównie te zarządzane przez PGL LP),
- ścisła ochrona może nieść ze sobą również zagrożenia: zanikanie podstawowych gatunków, uproszczenie struktury lasów, utrata różnorodności biologicznej,
- w epoce antropocenu, model wielofunkcyjnej zrównoważonej gospodarki leśnej jest najlepszym rozwiązaniem zapewniającym ochronę różnorodności biologicznej,
- zagrożenia środowiskowe (a więc też klimatyczne) wymagają ogromnych wysiłków na rzecz zachowania podstawowych gatunków (fundamentalnych), które gwarantują różnorodność biologiczną ekosystemów leśnych,
- pomoc człowieka jest niezbędna dla utrzymania stabilnej i zrównoważonej struktury demograficznej gatunków drzew oraz dla umożliwienia gatunkom podstawowym odgrywania ich roli w zachowaniu różnorodności świata roślin i zwierząt,
- pomoc człowieka jest niezbędna do odbudowy populacji rzadkich gatunków drzew (cis, klon polny, topola czarna itp.),
- działanie człowieka ma zasadnicze znaczenie dla zwiększenia zdolności adaptacyjnych lasów do zmian klimatu i jego łagodzenia,
- wyzwaniem naszych czasów jest udoskonalanie metod gospodarki leśnej w celu utrzymania ich wielofunkcyjnej roli, w tym absorpcji CO₂ i składowania dwutlenku węgla, czemu nie sprzyja ochrona ścisła (a nawet jest z nią w sprzeczności).

Do tej listy warto dodać zastrzeżenia NSZZ Solidarność (2021), która w swoich analizach wykazuje, że w wyniku wprowadzenia zapisów strategii w życie:

- około 2 700 000 ha zarządzanych przez PGL LP zostanie poddane ścisłej ochronie,
- pozyskanie drewna spadnie o około 40% (jak wypełnić tę lukę? Substytuty drewna? Jakie? Plastik? Metal? A więc zwiększenie emisji CO₂! Import? Skąd? Koszty transportu, ślad węglowy... Wzrost cen drewna? Odpływ kapitału na rynki z dostępem do surowca?),
- PGL Lasy Państwowe, przy założeniu zachowania obecnej formy organizacyjno-prawnej, w tym dotychczasowego zakresu kompetencji, staną się podmiotem trwale deficytowym (pomoc Państwa? Na jakich zasadach? Zmiana ustawy? A może nowa organizacja instytucjonalna? Jednostka budżetowa? Co z zatrudnionymi? Koszty dla budżetu!),
- obecnie PGL LP finansują duży zakres ochrony przyrody Polsce (koszty operacyjne powyżej 1 mld zł rocznie – kalkulacja własna TZN) – niewydolne finansowo LP nie będą mogły sprostać tym zadaniom, które spadną na Skarb Państwa,
- prognozowany wynik finansowy netto Lasów Państwowych zmniejszy się w przeciągu kilku lat o około 1,4 mld zł (z zysku rządu 0,5 mld zł spadnie do straty rządu -0,8 mld zł),
- w ciągu kilku lat liczba osób zatrudnionych w firmach podwykonawczych zmniejszy się o około 11 tys., co oznacza, że co trzeci pracownik zakładów usług leśnych zostanie zwolniony z powodu braku pracy w Lasach Państwowych,
- podaż drewna z Lasów Państwowych zmniejszy się o ok. 15 mln m³, tj. o ok. 40%, co może skutkować upadłością ok. 2,6 tys. z ok. 7 tys. krajowych podmiotów przemysłu drzewnego,
- wycena wartości dodanej netto generowanej przez Lasy Państwowe spadnie o blisko 8 mld zł (z 9,4 mld zł do 1,5 mld zł), tym samym Lasy Państwowe staną się podmiotem marginalnym w gospodarce narodowej pod względem wartości dodanej brutto przypadającej na 1 pracownika.

Podobne konkluzje ekonomiści formułują odnośnie do wpływu wdrożenia strategii na przemysł drzewny w Polsce (LP, 2021), prognozując:

- redukcję o ponad 200 000 osób obecnie zatrudnionych w przemyśle drzewnym (bez uwzględnienia redukcji w otoczeniu, czyli transporcie, przemyśle maszyn itp),
- wpływ społeczny na ponad 1% pracujących Polaków,
- zmniejszenie udziału osób zatrudnionych w przemyśle drzewnym w stosunku do zatrudnienia w przemyśle ogółem z 12,5% do 6%.
- ograniczenie lub likwidacja produkcji 90% firm zlokalizowanych na obszarach wiejskich (92% firm zatrudnia mniej niż 10 osób),

- że największy wzrost bezrobocia nastąpi na obszarach wiejskich, które już teraz notują najwyższe wskaźniki bezrobocia,
- marginalizację znaczenia polskich przetwórców drewna na arenie międzynarodowej (obecnie branża drzewna daje 6,5% PKB (Kasprzak, 2022), pierwsze miejsce w UE w zakresie produkcji podłóg, płyt i małej architektury, w czołówce europejskiej produkcji opakowań, mebli i papieru).

Powyższe uwagi formułowane przez polskich ekspertów znajdują potwierdzenie w opracowaniu przygotowanym przez niemiecki federalny Instytut im. Johanna Heinricha von Thüнена (Dieter M. et al., 2020), który zwraca uwagę na to, że objęcie ochroną ścisłą 10% powierzchni UE wiąże się z realnym ryzykiem wystąpienia szeregu niekorzystnych zjawisk:

- lasy mogą utracić możliwości podtrzymywania różnorodności biologicznej. Dla wielu gatunków oznaczać to będzie brak możliwości dalszego funkcjonowania ich populacji,
- zamiast wiązać dwutlenek węgla, zamarłe lasy staną się potężnym emitentem CO₂. Przyczyni się to do dalszego pogłębiania efektu cieplarnianego,
- zamarłe lasy utracą możliwości łagodzenia skutków zmian klimatycznych – m. in. ograniczenie możliwości retencjonowania wody, łagodzenie dobowej amplitudy temperatur, utrata korzystnego wpływu na jakość powietrza (nawilżanie i filtrowanie) i wody (filtrowanie). Niewątpliwie w wielu miejscach uruchomione zostaną procesy erozyjne,
- drewno (produkty z drewna) będzie zastępowane substytutami, lub drewno będzie importowane spoza UE. Radykalny spadek pozyskania surowca drzewnego (...) będzie miał niekorzystne skutki przyrodnicze wynikające z konieczności zastąpienia produktów drzewnych, odpowiednimi substytutami. Będą to przede wszystkim plastik, cement, żelazo, szkło, itp. Produkcja tych tworzyw jest energochłonna i opiera się na nieodnawialnych źródłach energii (kopaliny). Inną możliwością zastąpienia drewna pochodzącego z europejskich lasów, jest drewno pochodzące z krajów z poza UE. Bez wątplenia znaczna część tego drewna będzie pochodzić z obszarów, gdzie nie prowadzi się zrównoważonej gospodarki leśnej, a często prowadzi się wręcz rabunkową eksploatację lasów, skutkującą kurczeniem się ich powierzchni. Zastępowanie drewna innymi surowcami oraz import drewna spoza Unii skutkował będzie pogorszeniem bilansu CO₂ i dalszym przyspieszeniem zmian klimatycznych,
- objęcie lasów ochroną ścisłą w znaczący sposób może spowodować ograniczenie dostępności usług ekosystemowych dla społeczeństwa,

w tym swobodnego dostępu do lasów (poruszanie się tylko wyznaczonymi ścieżkami), całkowity zakaz lub znaczne ograniczenie zbiorów runa leśnego, znaczne ograniczenie lub zakaz pozyskania drewna, w tym drewna na opał,

- skutki wdrożenia strategii UE na rzecz różnorodności biologicznej dla leśnictwa i sektora drzewnego w Polsce, w krajach UE i na świecie ograniczy możliwości korzystania z różnych form rekreacji i odpoczynku (bushcraftu, spacerowania, biegania poza wyznaczonymi szlakami turystycznymi, organizowania biegów na orientację, wykonywania polowania, wędkowania, itp).

Ustosunkowania się wymaga też propozycja segregacji lasów na ściśle chronione i uprawy plantacyjne, jako remedium na braki surowca drzewnego. Idea plantacji drzew szybko rosnących jest dzisiaj realizowana głównie w strefie klimatu podzwrotnikowego i śródziemnego, wzbudzając wiele kontrowersji dotyczących konsekwencji środowiskowych. W naszych szerokościach geograficznych uprawy plantacyjne były szeroko (także w Polsce) propagowane, a nawet administracyjnie wymuszane w latach 50–70. ubiegłego wieku, dostarczając wiedzy dotyczącej tej problematyki. Najważniejsze wnioski przemawiające przeciwko stosowaniu plantacji (jakże zbieżne z tymi dotyczącymi plantacji palmy oleistej, palmy kokosowej, czy eukaliptusa – choć inne strefy klimatyczne, to podobne oddziaływanie na środowisko – z tą tylko różnicą, że dzięki popytowi generowanemu przez „bogatą północ” inwestycje w plantacje palmowe charakteryzują się wysoką stopą zwrotu), to:

- plantacje mają sens tylko na glebach żyznych, a więc najcenniejszych, których szkoda przeznaczать na taki sposób użytkowania,
- wyjaławianie gleby, a co za tym idzie konieczność intensywnego nawożenia, czego wszak chcemy unikać,
- znaczący ślad węglowy związany z produkcją, transportem i stosowaniem nawozów,
- ogromne zapotrzebowanie na wodę (co przy obserwowanych zmianach klimatycznych pogłębi deficyt wody w glebie),
- tworzenie monolitów wiekowo-gatunkowych to prowokowanie masowych szkód od czynników bio- i abiotycznych – konieczność stosowania środków zabezpieczających i ochronnych, a więc wprowadzanie do środowiska ryzykownych substancji oraz ślad węglowy związany z ich produkcją i stosowaniem,
- uprawy plantacyjne są drogie w utrzymaniu i dostarczają surowca, na który trudno znaleźć nabywcę.

Obecnie polski przemysł drzewny opiera się głównie na przerobie 5 podstawowych gatunków (sosny, dębu, buka, świerka, brzozy i jodły), z których

do gospodarki plantacyjnej można rozważać (ale też z wieloma wątpliwościami) sosnę i brzozę. Istotą gospodarki plantacyjnej jest krótka kolej rębny. W warunkach naszego klimatu skrócenie kolej rębny (do ilu lat? 40?) przyczyniłoby się do uzyskania jedynie sortymentów mało-, a w najlepszym razie średniowymiarowych, ponieważ wzrost wymienionych gatunków drzew jest znacznie wolniejszy od gatunków typowo sadzonych na plantacjach, jak np. eukaliptusy (inne strefy klimatyczne). Tak więc duża część odbiorców drewna wielkowymiarowego (w przeważającej części chodzi tu o małe i średnie przedsiębiorstwa rodzinne będące motorem rozwoju terenów wiejskich) pozbawiona by została tego naturalnego i odnawialnego surowca. A już dzisiaj przemysł drzewny odczuwa deficyt drewna wielkowymiarowego (Ratajczak, 2020), co stoi w sprzeczności z planami UE np. wspierania budownictwa drewnianego. Promowana niekiedy uprawa plantacyjna topoli nie wzbudza zainteresowania przemysłu drzewnego ze względu na jej właściwości fizyko-chemiczne.

Ponadto warto zwrócić uwagę, że brakuje w Polsce gruntów pod zalesienia (a więc i plantacje) – dlatego właśnie realizacja programu zwiększenia leśności Polski ostatnimi laty wyraźnie wyhamowała! A zatem rodzi się pytanie: gdzie plantacje mają być zakładane? Czy mają powstawać poprzez przekształcanie lasów wielofunkcyjnych w plantacje? To by oznaczało zubożenie ich różnorodności biologicznej, wskutek zanikania populacji i gatunków, a co za tym idzie, degradację siedlisk.

Dokumenty unijne wprowadzają nowe pojęcia lub nadają istniejącym pojęciom nowe znaczenie, co potęguje chaos informacyjny oraz niezrozumienie litery i ducha proponowanych uregulowań. Szkoda, że KE nie zdecydowała się na przyjęcie nomenklatury stosowanej przez FAO i Ministerialną Konferencję nt. Ochrony Lasów w Europie (MCPFE). Pojęcia, których definiowanie zajmowało wiele lat dyskusji i uzgodnień są zastępowane innymi, o nieprecyzyjnych, a czasami wręcz nieznanymi definicjami. Wobec niejasności interpretacyjnych, utworzono zespoły mające definiować pojęcia, które zostały już wcześniej wprowadzone przez dokumenty unijne. A więc czasami konsultanci, mający opiniować proponowane rozwiązania, mogą jedynie domyślać się, co dane pojęcie oznacza?

Zakończenie

Dokumenty unijne wskazują, że wielofunkcyjna zrównoważona gospodarka leśna, z której państwowe leśnictwo europejskie jest dumne i która zapewnia zachowanie różnorodności biologicznej, nie znalazła uznania KE. W strategii leśnej 2030 wielokrotnie wymieniono WZGL, ale był to tylko niewiele znaczący gest w stosunku do dotychczasowych osiągnięć, gdyż

w tekście strategii większość zapisów wykazuje konieczność podjęcia działań, które świadczą o całkowitym zignorowaniu dotychczasowych osiągnięć naukowych i praktycznych współczesnego leśnictwa.

Modele zmian klimatu i konsekwencji tych zmian nie są deterministyczne, lecz probabilistyczne (nie wiemy na pewno, jakie będą skutki, a jedynie staramy się w oparciu o szeroką wiedzę je prognozować). Dlatego też z wielką otwartością należy traktować wszelkie głosy w dyskusji nad kolejnymi działaniami chroniącymi środowisko naszej planety. Wydaje się, że KE (która wszak w swoim gronie nie posiada nadmiaru ekspertów posiadających dogłębną wiedzę na temat środowiska, a w tym leśnictwa) zbyt jednostronnie podchodzi do argumentów zgłaszanych przez strony dyskursu eksperckiego. Propozycje Komisji nie uwzględniają konsekwencji zmian klimatycznych, kompleksu zagadnień związanych z trwałością ekosystemów, przesuwania się granic zasięgów roślin, potrzeb świata zwierzęcego, reakcji fizjologicznych roślin na zmiany w warunkach bytowania, rozpraszania ryzyka... Dokumenty UE nie biorą pod uwagę wyników wielu znaczących prac badawczych, w tym blisko 100 letnich obserwacji sukcesji naturalnej w rezerwatach ścisłych, wskazujących na zagrożenie upraszczaniem struktur gatunkowych i przestrzennych (Brzeziecki i in., 2020, Brzeziecki i in., 2021) oraz 150 letnich ciągów obserwacyjnych na stałych powierzchniach inwentaryzacyjnych w lasach gospodarczych (Schroeder, Panka, Degenhardt, 2021; Wiedemann, 1930), a także dokumentacji inwentaryzacji leśnych, wykonywanych np. na ziemiach polskich od końca XVIII wieku.

Przyszłość świata to związek natury z technologią. Powiązania *nauka-polityka-praktyka* (*science-policy-practice*) to wyzwanie naszych czasów. Europa wiele o tym mówi, ale przykład wprowadzania strategii bioróżnorodności i leśnej pokazują, że komunikacja w KE, w tym zakresie nie funkcjonuje prawidłowo. A jest to nagląca potrzeba w świetle dążenia do zachowania różnorodności biologicznej lasów, ale także pokrycia rosnącego zapotrzebowania na drewno.

Zatrzymanie utraty bioróżnorodności jest ważnym wyzwaniem współczesności. Ale to nie europejskie lasy państwowe zarządzane według zasad WZGL stanowią zagrożenie. Utrata bioróżnorodności następuje gdzie indziej! Należy wreszcie zrozumieć, że w świetle EZŁ, drewno jest jedynym ekologicznym surowcem, który pomoże osiągnąć „zielone cele” UE i europejskie organizacje lasów państwowych są sprzymierzeńcem, który pomoże te cele osiągnąć. A doskonała wielofunkcyjna zrównoważona gospodarka leśna może być narzędziem ich realizacji.

Cele EZŁ są szlachetne i warte realizacji, ale drogi dojścia do nich, zapisane w regulacjach europejskich są niebezpieczne, dlatego że nie tylko

nie pomogą w zachowaniu różnorodności biologicznej, ani mitygacyjnej roli lasów, ale na wielu obszarach jej zaszkodzą, a dodatkowo negatywnie wpłyną na stan gospodarki w krajach UE oraz mogą pogorszyć stan ekosystemów w krajach poza Unią!

Główne cele zwolenników strategii są wzniosłe, traktują je jako panaceum na zagrożenia cywilizacyjne. Chcą oni zachowania naturalności (bioróżnorodności), będącej swoistym miernikiem wartości przyrodniczej ekosystemu, definiowanej jako utrzymanie właściwej różnorodności na poziomie gatunkowym, genetycznym i mikrosiedliskowym (nie chodzi o ilość gatunków, ale o właściwą dla ekosystemu różnorodność – jakże trudną do określenia). Przy tym wychodzą z założenia, że tylko ochrona ścisła jest drogą do tego celu. Nie biorą pod uwagę tego, że ekosystemy funkcjonują w drastycznie zmienionych warunkach epoki antropocenu oraz uwarunkowań gospodarczych. Takie myślenie jest idealistyczne i oderwane od rzeczywistości. Prowadzi do konkluzji: wróćmy do pięknego, czystego świata nie skażonego przez człowieka! Tylko jak tego dokonać? Czy poprzez wyrzeczenie się zdobyczy cywilizacyjnych?

Proponowane rozwiązania dotyczące np. leśnictwa segregacyjnego, dodatkowego posadzenia 3 mld drzew, wzięcia pod ochronę ścisłą 10% powierzchni UE zostały zaproponowane bez przeprowadzenia studiów wykonalności oraz analiz skutków i kosztów przyrodniczych, społecznych i gospodarczych.

Te propozycje, kontrowersyjne z przyrodniczego punktu widzenia oraz niezmiernie kosztowne społecznie i gospodarczo, zaakceptowane przez kraje członkowskie UE bez dogłębnych studiów wykonalności, muszą się w fazie realizacji zderzyć z doświadczeniem praktyki, która zgłasza daleko idące wątpliwości.

Czas koniunktury, dobrobytu i rosnącej konsumpcji dobiega końca. Stajemy wobec wyzwań szczególnych: agresywna polityka Rosji, wojna w Ukrainie, kryzys humanitarny, ekspansja Chin, kryzys energetyczny, kryzys migracyjny, ryzyko kryzysu gospodarczego, zagrożenie bezrobociem. A to skutkuje obniżeniem poziomu i jakości życia, a także koniecznością rezygnacji z aspiracji i marzeń tych grup społecznych, które nie doświadczyły sukcesu społecznego i wzrostu gospodarczego.

Czy klasa polityczna, rządzona PRem i sondażowymi słupkami poparcia, jest zdolna do pokierowania społeczeństwem w czasach kryzysu? Czy demokracje są zdolne do stawienia czoła współczesnym wyzwaniom, szczególnie wobec narastania skrajnych postaw społeczeństw?

Czas najwyższy, a właściwie to ostatnie chwila, na stworzenie wizji i strategii skoordynowanego udziału polskich ministerstw odpowiedzialnych za

środowisko, w dyskusjach i gremiach unijnych. Niekiedy biorą w nich udział przypadkowi „eksperci”, często nikt nie reprezentuje kraju, albo reprezentant nie zabiera głosu ze względu na brak upoważnienia lub kwestie językowe. Brak jest koordynacji i przepływu informacji o tym, co się dzieje w zespołach pracujących w Brukseli. Brak scenariuszy negocjacyjnych, analiz wariantów rozwiązań, które powinny być zgłoszone. Brak zinstytucjonalizowanego zaplecza eksperckiego, analizującego wnoszone propozycje oraz występującego z inicjatywami alternatywnych działań. Brak naszych przedstawicieli w gremiach dyskusyjnych i eksperckich Komisji, czy Komitetu Regionów.

A nie jest to prosta sprawa, gdyż Komisja Europejska przygotowuje 10–15 nowych polityk, wokół Komisji funkcjonuje około 100 gremiów dyskusyjnych, a liczba oficjalnych dokumentów dotyczących tylko sektora leśnego już teraz oscyluje wokół 500! Jak bardzo pojedyncze rozporządzenie wpływa na wiele sfer funkcjonowania UE pokazuje ryc. 4.

Ale to nie „biurokracja europejska” ponosi za wszystko odpowiedzialność. Nic nie może się wydarzyć bez woli Rady Europejskiej, bez akceptacji Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej, w której zasiadają reprezentanci wszystkich 27 krajów Unii. I to oni powinni ograniczyć delegowanie uprawnień do wydawania przez Komisję Europejską przepisów wykonawczych oraz zdecydowanie artykułować, że jest inna droga zachowania różnorodności biologicznej w lasach, sprawdzona i zweryfikowana. Z pewnością ścisła ochrona przyrody powinna być kontynuowana! W tym celu utworzono parki narodowe i rezerваты przyrody. Ich rola jest nie do przecenienia. Natomiast WZGL, wymagająca oczywiście stałego doskonalenia, już teraz przynosząca europejskiemu społeczeństwu wymiernych korzyści, nie jest zagrożeniem, ale rozwiązaniem problemu.

Wnioski:

- Europejski Zielony Ład postawił leśnictwo w centrum Unijnej polityki klimatyczno-środowiskowej, niemniej cele tej polityki w odniesieniu do lasów i gospodarki leśnej formułowane są z marginalnym udziałem leśnictwa;
- Implementacja EZŁ wiąże się z widocznym przewartościowaniem podziału kompetencji pomiędzy UE i państwa członkowskie w obszarze leśnictwa i stosowanie zasady subsydiarności. Proces ten wydaje się nieodwracalny i jest częścią zapowiadanych przez wielu ekspertów zmian w funkcjonowaniu UE w przyszłości (w tym prawdopodobnej dyskusji nad nowym Traktatem). Proces ten odbywa się przy dość

bierniej postawie państw członkowskich lub nawet ich niemej akceptacji.

- Dlatego apelujemy o stworzenie wizji i strategii skoordynowanego udziału polskich ministerstw odpowiedzialnych za środowisko, w dyskusjach i gremiach unijnych. Brak jest koordynacji i przepływu informacji o tym, co się dzieje w zespołach pracujących w Brukseli i brak scenariuszy negocjacyjnych, analiz wariantów rozwiązań, które powinny być zgłoszone może spowodować, że proces decyzyjny w sprawach lasów na poziomie UE nie weźmie pod uwagę interesów polskiego leśnictwa. Brak zinstytucjonalizowanego zaplecza eksperckiego, analizującego wnoszone propozycje oraz występującego z inicjatywami alternatywnych działań.
- Jeśli nawet ograniczenie delegowania uprawnień do wydawania przez Komisję Europejską przepisów wykonawczych wydaje się trudne lub wręcz niemożliwe, proces ten powinien mieć miejsce przy maksymalnym zaangażowaniu ekspertów z państw członkowskich, czyli np. przepisy powinny być wprowadzanie w formie dyrektyw (a nie rozporządzeń) oraz uszczegóławiających je aktów implementacyjnych (implementing act) w miejsce coraz częściej proponowanych przez Komisję aktów delegowanych (delegated act)
- W kwestiach merytorycznych niezbędne jest zdecydowane artykułowanie, że przeciwdziałanie zmianom klimatu i ochrony przyrody (różnorodności biologicznej) jest częścią składową SFM. Realizacja tych celów może i powinna się odbywać przy znacznym wkładzie leśnictwa, ale z należytym respektowaniem jego naturalnych ograniczeń oraz uznaniem faktu, że cele gospodarki leśnej, takie jak zachowanie trwałości lasu, produktywności i witalności ekosystemów oraz potrzeby adaptacji lasów do zmian klimatu są nadrzędne względem często krótkowzrocznie formułowanych celów politycznychw innych sektorach.

Literatura

1. Apel, 2021: Apel PTL i SITLiD o aktywne uczestnictwo Polski w dalszych pracach UE nad „Unijną strategią na rzecz bioróżnorodności 2030. Polskie Towarzystwo Leśne, Warszawa (<http://www.ptl.pl/dokumenty/opinie/Apel%20PTL%20i%20SITLiD%20dot.%20oprac%20UE%20nad%20Unijna%20strategia%20na%20rzecz%20bioroznorodnosc%202030.pdf> – dostęp 1.06.2022).
2. Baranowska M., 2022: Dyskusja; w: Debata o lasach – człowiek, las, drewno.

- Polskie Towarzystwo Leśne, Oddział Wielkopolski, 6.04.2022 (<https://www.youtube.com/watch?v=HOylXLCOPpk> dostęp 6.05.2022).
3. Bollmann K., Braunisch V., 2013: To integrate or to segregate: balancing commodity production and biodiversity conservation in European forests; w: Kraus D., Krumm F. [red.]. Integrative approaches as an opportunity for the conservation of forest biodiversity. European Forest Institute.
  4. Brang P., Spathelf P., Larsen J.-B., Bauhus J., Boncè A., Chauvin C., Drössler L., García-Güemes C., Heiri C., Kerr G., Lexer M.J., Mason M., Mohren F., Mühlethaler U., Nocentini S., Svoboda M., 2014: Suitability of close-to-nature silviculture for adapting temperate European forests to climate change. *Forestry* 87: 492–503 (<https://doi.org/10.1093/forestry/cpu018>).
  5. Bruchwald A., 2017: Prognoza pozyskania drewna w Lasach Państwowych. Maszynopis.
  6. Brzeziecki B., 2021: Konsekwencje objęcia ochroną ścisłą znacznych obszarów leśnych Polski (wdrożenie jednego z celów unijnej Strategii na rzecz Bioróżnorodności do 2030 roku – objęcie ścisłą ochroną 10% obszarów łądowych, w tym wszystkich pozostałych w UE lasów pierwotnych i starodrzewów), ze szczególnym uwzględnieniem zagrożenia spowodowanego zmianami klimatycznymi oraz niekorzystnymi zmianami sukcesyjnymi zbiorowisk leśnych. Ekspertyza dla Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych. Instytut Nauk Leśnych Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie: 161 stron.
  7. Brzeziecki B., Woods K., Bolibok L., Zajączkowski J., Drozdowski S., Bielak K., Żybura H., 2020: Over 80 years without major disturbance, late-successional Białowieża woodlands exhibit complex dynamism, with coherent compositional shifts towards true old-growth conditions. *Journal of Ecology*, 108:1138–1154 (DOI: 10.1111/1365-2745.13367).
  8. Brzeziecki B., Drozdowski S., Bielak K., Czachorowski M., Zajączkowski J., Buraczyk W., Gawron L., 2021: A demographic equilibrium approach to stocking control in mixed stands in Białowieża forest, Northern Poland. *Forest Ecology and management*, 481.
  9. BULiGL, 2017: Prognoza wielkości pozyskania drewna w lasach Polski w latach 2016–2040. Biuro Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej, Warszawa.
  10. Cole D.N., Yung L. (eds), 2010: *Beyond Naturalness: Rethinking Park and Wilderness Stewardship in an Era of Rapid Change*. Island Press, Washington DC, USA.
  11. Conclusions, 2021: An international conference on „The future of forest management in Poland in the context of EU biodiversity and forest strategies 2030” organised on 8 October 2021 by the National Secretariat for Environmental Protection, Natural Resources and Forestry of Independent Self-Governing Trade Union „Solidarność”, Warsaw (<https://www.lasy.gov.pl/pl/informacje/miedzy->

- narodowa-konferencja-na-temat-strategii-bioroznorodnosci-2030 oraz <https://solidarnosc.naukakodowania.pl/miedzynarodowa-konferencja-bio-je-dnoczy-panstwa/> dostęp 27.05.2022).
12. Crutzen P.J., Stoermer E.F., 2000: The „Anthropocene”. *Global Change Newsletter*, 41, 17.
  13. Dieter M. et al., 2020: Assessment of possible leakage effects of implementing EU COM proposals for the EU Biodiversity Strategy on forestry and forests in non-EU countries, Thünen Working Paper, No. 159, Johann Heinrich von Thünen-Institut, Braunschweig (<http://dx.doi.org/10.3220/WP1604416717000>).
  14. EGD, 2022: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019–2024/european-green-deal/protecting-environment-and-oceans-green-deal_en (dostęp 7.04.2022).
  15. EUFORGEN, 2022: The role for the EUFORGEN Programme in the framework of the new EU Forest Strategy for 2030. Open letter. EUFORGEN Steering Committee (<https://www.euforgen.org/about-us/news/news-detail/open-letter-the-role-for-the-euforgen-programme-in-the-framework-of-the-new-eu-forest-strategy-for/> – dostęp 1.06.2022).
  16. GD, 2022: <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/green-deal/> (dostęp 7.04.2022).
  17. Grzywacz A. 2005. Zrównoważone użytkowanie różnorodności biologicznej współczesną formą ochrony przyrody. *Sylvan* Nr 5: 10–22.
  18. GUS, 2021: Atlas środowiska. Zakład Wydawnictw Statystycznych, Warszawa, 120 stron.
  19. ITD, 2017: Prognoza zużycia surowca drzewnego według źródeł pochodzenia i kierunków przeznaczenia w Polsce w 2020 roku. Sieć Łukasiewicz-Institut Technologii Drewna. Opracowanie w ramach raportu UNECE, Genewa.
  20. Kasprzak J., 2022: Przemysł drzewny w Polsce – szanse dalszego rozwoju? W: *Debata o lasach – człowiek, las, drewno*. Polskie Towarzystwo Leśne, Oddział Wielkopolski, 6.04.2022 (<https://www.youtube.com/watch?v=HOylXL-COPpk>, dostęp 6.05.2022)
  21. LP, 2021: Analiza wpływu ograniczenia pozyskania drewna w Lasach Państwowych na przemysł drzewny. Wydział Marketingu DGLP, Warszawa.
  22. Mauser H. (ed.), 2021: Key questions on forests in EU. Knowledge to Action 4. European Forest Institute (ISBN 978–952–7426–05–0)
  23. Monitor Branżowy PKO, 2021: Strategia leśna UE 2030 – Przetwórstwo drewna w Polsce. Departament Analiz Ekonomicznych PKO.
  24. NSZZ „S”, 2021: Analiza skutków społecznych i gospodarczych ewentualnego urzeczywistnienia w Polsce Strategii Bioróżnorodności do 2030 r. Krajowy Sekretariat Zasobów Naturalnych, Ochrony Środowiska i Leśnictwa NSZZ „Solidarność”.

25. Pommerening A., Murphy S.T., 2004: A review of the history, definitions and methods of continuous cover forestry with special attention to afforestation and restocking. *Forestry* 77: 27–44.
26. Position paper, 2021: Position paper of the Forest Sciences and Wood Technology Committee of the Polish Academy of Sciences on the EU 2030 Biodiversity Strategy „Restoring nature to our life”. Warsaw (https://www.lasy.gov.pl/pl/informacje/miedzynarodowa-konferencja-na-temat-strategii-bioroznorodnosci-2030/3-1_position-paper-of-the-knlitd_polish-academy-of-sciences_biodiversity-strategy-2030.pdf).
27. Ratajczak E., 2022: Niedobór drewna jest obecnie odczuwalny w całej Europie. Wywiad w: *Dziennik Gazeta Prawna*, 11.05.2022 (<https://biznes.gazetaprawna.pl/artykuly/8415818,prof-ewa-ratajczak-niedobor-drewna-ekspert.html>).
28. Schroeder J., Panka S., Degenhardt A., 2021: Exoten wieder im Fokus: Erkenntnisse zu nichtheimischen Baumarten von langfristigen Versuchsflächen. *Eberswalder Forstliche Schriftenreihe*, Band 70:13–24.
29. Sebek P., Bace R., Bartos M., Benes J., Chlumska Z., Dolezal J., Dvorsky M., Kovar J., Machac O., Mikatova B., Perlik M., Platek M., Polakova S., Skorpik M., Stejskal R., Svoboda M., Trnka F., Vlasin M., Zapletal M., Cizek L., 2015: Does minimal intervention approach threaten the biodiversity of protected areas? A multi-taxa short-term response to intervention in temperate oak-dominated forests. *Forest Ecology and Management* 358: 80–89 (<https://doi.org/10.1016/j.foreco.2015.09.008>).
30. SoEF, 2020: State of Europe’s Forests 2020. UNECE, Geneva.
31. Wapner P., 2014: The changing nature of nature: environmental politics in the Anthropocene. *Global Environmental Politics* 14:4 (DOI: 10.1162/GLEP_a_00256).
32. Wiedemann E., 1930: Anweisung für die Aufnahme und Bearbeitung der Versuchsflächen der Preußischen Forstlichen Versuchsanstalt. Verlag v. J. Neumann, Neudamm: 47.
33. Zielińska A., 2022: Polskie lasy znikają w oczach. Nie wiadomo, co się dzieje, a ceny szaleją. *Money.pl* (<https://www.money.pl/gospodarka/polskie-lasy-znikaja-w-oczach-nie-wiadomo-co-dzieje-sie-z-drewnem-a-ceny-szaleja-6766271778044736a.html>, dostęp 23.05.2022).

Prof. dr hab. Tomasz Zawila-Niedźwiecki
Komitet Nauk Leśnych i Technologii Drewna PAN
tzawilan@gmail.com

Dr inż. Piotr Borkowski
Europejskie Stowarzyszenie Lasów Państwowych w Brukseli,
EUSTAFOR

Referat z sesji naukowej pt.: "Leśnictwo przyszłości" z okazji 121 Zjazdu Polskiego Towarzystwa Leśnego w Starych Jabłonkach, 07-10.09.2022.